

Onconventionele daktuin in Arnhem zorgt jaarrond voor kleur

Vier verschillende zaadmengsels op substraatlaag

De makers moesten wat scepsis van de vereniging van eigenaren overwinnen. Het ontwerp voor de tuin rondom hun Arnhemse woontoren en op het dak van de parkeergarage is onconventioneel te noemen. 'Mij is gevraagd een tuin met vaste planten te ontwerpen die het hele jaar rond kleur laat zien,' zo vertelt landschapsarchitect Jan-Hein Moors, eigenaar van bureau StadWaterLand. Het ontwerp gaat helemaal voorbij aan het vertrouwde concept van strakke borders, gecultiveerde planten en periodiek onderhoud. 'Zo'n plan is voor sommigen even wennen.'

Auteur: Paul van der Sneppen

'Een heel ander gezicht dan wat we in Doesburg zagen, hè,' zegt Moors over de tuin rondom de Arnhemse woontoren High Park. Hij memoreert aan de IJsselkade, een project in Doesburg dat hij heeft ontworpen en dat in de vijfde editie van Stad+Groen werd belicht. Het High Park-project verschilt op twee belangrijke punten van het IJsselkadeproject. Het is samengesteld uit grotendeels inheemse zaadmengsels en het vult de ruimte vrijwel helemaal. Er zijn, behalve langs de wandelpaden, geen bor-

derranden. Het beeld wordt in belangrijke mate bepaald door de hoogte en het volume van de begroeiing. Die verbergt de toch ruim bemeten wandelpaden die door de tuin meanderen voor het oog van wandelaars. Overal in de tuin kijken bezoekers vooral tegen een bijna overdadige, kleurige bloemenpracht aan.

De tuin is vorig jaar opgeleverd. Dit is dus het eerste jaar dat het resultaat in volle glorie te aanschouwen is. Dat de mengsels die hier zijn

ingezaaid nu al zo'n volle kleurenpracht laten zien, had Moors eigenlijk niet verwacht. 'Vooral het volume valt op. De zaadmengsels zijn overal goed aangeslagen. Dat is goed nieuws.'

Goed nieuws ook omdat de bodem lang niet overal ideale omstandigheden biedt. Een belangrijk deel van de tuin bevindt zich op het dak van de parkeergarage onder het gebouw. Op het dak is een laag polystyreen aangebracht. De substraatlaag daarbovenop is op de

Natuurlijke selectie bepaalt welke planten het beeld domineren. De ruime wandelpaden worden goeddeels aan het oog onttrokken vanwege de hoogte en het volume van de begroeiing.

Een grote verscheidenheid van voornamelijk inheemse planten geeft jaarrond kleur.

‘Hoe het eindbeeld eruitziet, weten we nooit op voorhand’

meeste plaatsen niet dikker dan 30 centimeter. ‘Meestal worden op daktuinen matten aangebracht met daarin bijvoorbeeld verschillende soorten sedum. Dat is niet voor niets. Het brengt de onkruiddruk aanmerkelijk omlaag en de beworteling van de begroeiing heeft, onder ideale omstandigheden, al een goede start gemaakt. Met matten maak je als het ware een vliegende start. Je zet ook meteen een beeld neer.’

Zo niet in de tuin van High Park. Daar zijn vier verschillende zadenmengsels aangebracht op een substraatlaag. ‘Dat is best spannend. Je weet nooit helemaal zeker hoe dat uitpakt. De zadenmengsels bevatten deels inheemse en deels niet-inheemse soorten, die met elkaar gaan concurreren. Hoe het eindbeeld eruitziet, wisten we van tevoren niet precies. Maar het pakt hier erg goed uit, vind ik.’

Tuinproject rond woontoren High Park in Arnhem

Opdrachtgever: Borghese Real Estate, Nijkerk

Aanleg: Loohorst Landscaping, Ede

Ontwerp: Veenbos en Bosch Landschapsarchitecten, Arnhem (harde lijnen van het ontwerp), StadWaterLand en Bloomingfields, Apeldoorn (gezaaide borders), samenstelling en inrichting

Oplevering: voorjaar 2022

Landschapswandelingen

In de artikelenreeks *Landschapswandelingen* gaat Stad+Groen op pad met landschapsarchitecten. Samen blikken we terug op de totstandkoming van projecten, van tekentafel tot en met implementatie. De reeks wil vooral inzicht geven in de rol van groen in landschapsontwerp, maar probeert ook nieuwe technieken, trends en inzichten in de inrichting van de openbare ruimte te ontdekken.

Voor het inzaaien is een speciale methode gebruikt, *hydroseeding*, die onder meer beoogt de zadenmengsels een kontje te geven bij het ontkiemen en wortelen. Deze methode, ook wel hydraulisch zaaien genoemd, is een proces waarbij zaden, mulch, kunstmest en water worden gemengd om een mengsel te maken dat onder druk op het substraat gespoten wordt. Het is niet alleen een snelle en effectieve methode om grote oppervlakken mee in te zaaien; de combinatie van zaden en meststoffen leidt ook tot grotere kiemkracht.

Onkruid

Doordat de zaden relatief snel kiemen en wortelen, valt de onkruiddruk mee, constateert de landschapsarchitect. Hier en daar steekt een eenzame distel tussen de bloemen omhoog. ‘Zolang die niet gaan woekeren, is dat geen probleem. We laten die gewoon staan. Het gaat om het natuurlijk evenwicht en het eindbeeld. Dat wordt door een enkele distel niet verstoord.’

Onderhoud

En als dat zo blijft, kan ook een andere doelstelling afgevoerd worden. Het High Park-concept beoogt namelijk nadrukkelijk onderhoudsarm te zijn. ‘Eén keer per jaar

afmaaien, dat is eigenlijk het hele onderhoud. Verder kunnen er kale plekken vallen door verdroging als het niet regent.'

Het afmaaien dient om de onderlaag meer kans te geven zich te ontwikkelen. 'Dat doen we eigenlijk ook voor het beeld. Je kunt de natuur helemaal zijn gang laten gaan, maar dan is er vooral in de bovenlaag concurrentie tussen de soorten. Planten in de onderlaag hangen aan de laatste mem en leggen het uiteindelijk af. De bovenlaag krijgt dan alle ruimte om naar de zon te reiken. Wil je sturen op wat meer volume en een iets lagere begroeiing, dan haal je eens per jaar de bovenlaag eraf.'

De methode waar Moors op doelt, wordt ook wel de *Chelsea chop* genoemd. Die vindt medio mei/juni plaats. Het helpt niet alleen voor het reguleren van de hoogte van vaste planten; het kan ook de bloeiperiode verlengen. Door vaste planten terug te snoeien, vertraagt de bloei een aantal weken. Daardoor kan de bloei gespreid worden en dat sluit aan bij de ambitie van de makers om de High Park-tuin jaarrond kleurrijk te houden.

Zon en schaduw

De hoogte van de beplanting wordt ook bepaald door de vier verschillende zadenmengsels. 'We hebben zadenmengsels gebruikt die planten voortbrengen met zonminnende eigenschappen en mengsels die meer schaduwminnende planten bevatten. Verder verschillen de planten die we hebben ingezaaid in hoogte. We hebben de keuze uit vaste planten van 50 centimeter hoog, 80 centimeter, tot wel 1 meter of zelfs 1,20 meter hoog. Die hoogte kunnen we natuurlijk ook nog beïnvloeden door het maaieregime.'

Maar de belangrijkste selectie wordt aan de natuur zelf overgelaten. De natuurlijke selectie door concurrentie bepaalt welke planten op welke plaats in de tuin domineren. *Leucanthemum* (margriet) en *Knautia* (beemd-kroon) zijn rijk vertegenwoordigd, omdat ze het goed doen in zowel de zon als in de halfschaduw rondom het gebouw. Aan de schaduwzijde van de woontoren bepaalt *Digitalis* (vingerhoedskruid) nu het beeld.

Daartussen groeien nog vrij veel eenjarigen, valt Moors op. 'Dat hoort eigenlijk niet. Die zitten in de mengsels om in het eerste jaar meteen al een mooi beeld te geven; uiteindelijk

Vingerhoedskruid bepaalt het beeld aan de schaduwzijde van het gebouw.

Waar kaalslag plaatsvindt, wordt bijgezaaid.

blijven de vaste planten over. Maar een zachte winter overleven die eenjarigen; dan doen ze ook in het tweede jaar nog even mee. Dat zien we hier nu gebeuren, denk ik.'

Kaalslag

Helemaal ideaal zijn de omstandigheden op een daktuin nooit. Op enkele plaatsen constateert Moors wat verdroging en kaalslag. 'Nu valt het mee, maar niet alles wordt geïrrigeerd. Voor in de tuin bijvoorbeeld niet. Daar is het ook niet nodig, want daar staan de planten in de volle grond. Maar waar de daklijn begint, op het dak, daar moeten we irrigeren, ook omdat dat deel van de tuin deels overkapt is door het gebouw zelf. Daar valt dus geen regen en dan zie je dat planten het daar soms wel moeilijk hebben.

Nu is het weer redelijk ideaal, maar als je hier in andere seizoenen komt en het waait en het regent, dan hebben ze wel koude wind, maar geen regen. Veel planten kunnen daar niet tegen, die combinatie van schrale wind, kou en droogte.'

Irrigatie moet dan voorkomen dat planten uitdrogen. Maar niet alle planten redden het, weet Moors al. 'Dan wordt er bijgezaaid met hetzelfde mengsel. Maar wat ik graag wil, is dat de zadenmengsels doorontwikkeld worden met de kennis die we in dit soort projecten opdoen. Je leert op zulke locaties immers welke soorten het beste overleven. Daaraan kun je je mengsels aanpassen. Daar wil ik met de Engelse leverancier graag over in conclaaf, om terug te kop-

Bovenaanzicht project

‘Eén keer per jaar afmaaien; dat is eigenlijk het hele onderhoud’

pelen wat we van dit project leren en op basis daarvan nieuwe mengsels samen te stellen.’

Experimenteel

Ook het gebruikte substraat kan wat Moors betreft doorontwikkeld worden. Hij denkt dan vooral aan een ondergrond die beter vocht vasthoudt. ‘Zo blijf je vernieuwen. We leren van elk project, maar ik zou zeker niet willen stellen dat deze tuin *experimenteel* is. Het was voor de aannemer wel de eerste keer dat ze zoiets

deden. Voor hen was het daarom wel even spannend. Maar we werken samen met Britse botanici en planontwerpers van het bedrijf Pictorial Meadows. Die hebben ruime ervaring hiermee en we wisselen ook veel kennis uit. De aannemer heeft voor dit project wel even zelf geëxperimenteerd op eigen terrein. Dat ging allemaal goed en zo besloten ze uiteindelijk om dit project op deze manier te doen, met dit als resultaat.’

Beloofd

Of de bewoners van de torenflat nu wel helemaal om zijn, weet Moors niet. ‘Ik heb ze niet meer gesproken. Maar als ik dit resultaat nu bekijk, maak ik me daarover geen zorgen. Ik ben zelf aangenaam verrast door het resultaat. Het staat er prachtig bij. ‘Een voorbijganger beaamt dat en spreekt zijn bewondering uit over de opvallende tuin. ‘Het is nog even afwachten hoe het de komende seizoenen gaat, maar ik denk dat we hier alles waarmaken wat we hebben beloofd.’

